

ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ)

Анотація

В аналітичній записці проведено аналіз ефективності державної політики в сфері енергетичної безпеки, включаючи виконання міжнародних зобов'язань, нормативно-правової бази, ефективність реагування на існуючі загрози, стратегії розвитку енергетики України. На основі проведеного аналізу розроблені рекомендації щодо заходів з покращення рівня енергетичної безпеки України.

ЗАГРОЗИ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТАН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ (МОНІТОРИНГ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ)

У діючій Стратегії національної безпеки України затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 (далі – Стратегія) вказуються наступні загрози енергетичній безпеці України:

- спотворення ринкових механізмів в енергетичному секторі;
- недостатній рівень диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та технологій;
- криміналізація та корумпованість енергетичної сфери;
- недієва політика енергоефективності та енергозабезпечення.

Серед основних напрямів державної політики національної безпеки України, безпосереднє відношення до енергетичної безпеки у Стратегії має п. 4.10, в якому йдеться про необхідність зміцнення енергетичної безпеки України шляхом:

- реформування енергетичних ринків, забезпечення прозорості господарської діяльності, конкуренції на цих ринках та їх демонополізація, інтеграція енергетичного сектору України до енергетичних ринків ЄС та системи європейської енергетичної безпеки;
- підвищення енергетичної ефективності та забезпечення енергозбереження;
- диверсифікації джерел і маршрутів енергопостачання, подолання залежності від Росії у постачанні енергетичних ресурсів і технологій, розвиток відновлюваної та ядерної енергетики з урахуванням пріоритетності завдань екологічної, ядерної та радіаційної безпеки;
- створення умов для надійного енергозабезпечення та транзиту енергоресурсів територією України, захищеності енергетичної інфраструктури від терористичної загрози;

- формування системи енергозабезпечення національної економіки і суспільства в особливий період.

Спотворення ринкових механізмів в енергетичному секторі проявляється у економічно необґрунтованих цінах та тарифах на енергію і енергоресурси. Наслідком такої політики є значні витрати із державного бюджету на компенсацію виробникам різниці до економічно обґрунтованого рівня. В разі встановлення економічно необґрунтованих цін та тарифів для певних категорій суб'єктів ринку за рахунок інших суб'єктів ринку, як в електроенергетиці, виникає перехресне субсидування, що також спотворює ринкові механізми ціноутворення. Крім того, економічно необґрунтовані ціни і тарифи сповільнюють розвиток галузі енергетики та призводять до зростання залежності від імпорту внаслідок занепаду вітчизняних виробників у всіх секторах енергетики. Результатом всіх цих процесів є низька економічна привабливість сектору енергетики України в умовах недостатнього рівня капіталовкладень та обмеженості коштів державного бюджету.

Недостатній рівень диверсифікації джерел постачання енергоносіїв та технологій є результатом інертності, що властива перетворенням в секторі енергетики будь-якої країни. При цьому, різкі непродумані кроки для вирішення цієї проблеми загрожують значними економічними збитками та стабільності функціонування енергетики країни, і, як наслідок, створюють суттєві загрози економічній безпеці України. З іншого боку, ігнорування проблеми надмірної імпортової залежності створює не менші ризики внаслідок можливого припинення постачання енергії та енергоресурсів в умовах напружених відносин з Російською Федерацією (РФ).

Криміналізація та корумпованість енергетичної сфери обумовлені, в першу чергу, нестачею та відсталістю засобів обліку та контролю якості (особливо в сфері газопостачання), що сприяє існуванню неконтрольованих потоків енергії та енергоресурсів, – все це, в умовах наявних економічно необґрунтованих цін і тарифів з компенсацією різниці до

економічно обґрунтованого рівня та в умовах перехресного субсидування, створює суттєві корупційні ризики. Розташування частини системно важливих підприємств вугільної та електроенергетичної галузі в зоні Антитерористичної операції (АТО) та у безпосередній близькості від зони АТО створює додаткові корупційні ризики внаслідок невідконтрольності та непрозорості процесів.

Ефективність політики енергоефективності залежить, в першу чергу, від наявності економічної привабливості впровадження заходів з енергоефективності, яка визначається рівнем цін і тарифів на енергію та енергоносії. Наявні тенденції на світовому ринку енергії та енергоносіїв створюють ризики в частині економічної ефективності впровадження заходів з енергоефективності.

Моніторинг реалізації Стратегії національної безпеки України

Поступова нейтралізація загроз енергетичній безпеці, про які йшлося в минулорічному моніторингу реалізації Стратегії національної безпеки [¹], значно зменшує ризики припинення постачання енергії та енергоносіїв і дозволяє говорити про певний прогрес в питанні забезпечення енергетичної безпеки України. Так, за рахунок добудови ПЛ 750 кВ Рівненська АЕС – Київська значно зменшена залежність галузі електроенергетики від постачання дефіцитних марок вугілля (А та П). Впровадження технічних заходів та прийняття ряду нормативно-правових актів дозволила значно збільшити обсяги постачання природного газу з ринків Європейського Союзу (ЄС), зменшивши залежність від постачання природного газу із Російської Федерації (РФ). Не дивлячись на певні успіхи, значна частина наведених у минулорічному моніторингу рекомендацій залишається актуальною, а енергетика України знаходиться у стані близькому до критичного, для виходу із якого потрібно зробити багато кроків, в тому числі

---

¹ Бегун С.В. Загрози у сфері енергетичної безпеки та їх вплив на стан національної безпеки (моніторинг реалізації стратегії національної безпеки). Аналітична записка. [Електронний ресурс] // С.В.Бегун. – К.: НІСД, 2015. – (Сер. «Національна безпека», № 16). – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1808/>

непопулярних.

Головною загрозою для енергетичної безпеки України на нинішньому етапі є відсутність ринкових умов при необхідних значних обсягах капітальних інвестицій в галузь енергетики та в інші суміжні галузі внаслідок суттєвої зношеності основних фондів і застарілості використовуваних технологій. Гострота проблеми переходу до ринкових умов додатково підсилюється обмеженістю державних коштів, зростанням боргової залежності України, і відповідною обмеженістю можливостей витратити державні кошти на збиткові проекти, збитковість яких пов'язана з економічно необґрунтованими регульованими державою цінами та тарифами. Стрімкі зміни в нормативно-правовому полі в частині регулювання галузі енергетики, які розпочалися у жовтні 2015 року і тривають донині, створюють можливості для вирішення вказаних проблем. Кінцевою метою реформ в галузі енергетики має бути створення інвестиційно-привабливого середовища та ринкових умов ведення бізнесу, як приватними, так і державними підприємствами. Прогрес у розпочатих реформах в галузі енергетики є запорукою успішності державної політики у сфері енергетичної безпеки і матиме вплив на всі інші галузі економіки України.

Основною направляючою реформ в галузі енергетики України на шляху до європейської інтеграції є співробітництво та виконання зобов'язань в рамках приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства (ЕнС). Кінцевою метою створення ЕнС є об'єднання зусиль країн ЄС та країн сусідів ЄС для створення єдиного пан-Європейського енергетичного ринку [², с. 2].

В Україні все ще залишились адміністративні методи управління в галузі енергетики і гальмується на всіх рівнях перехід до ринкових умов, зокрема в галузі електроенергетики та газопостачання, що частково

---

² Energy Community. Facts in Brief [Електронний ресурс] // Energy Community. – станом на 01.09.2015. – 6 р. – Режим доступу: http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Who_are_we або <http://www.energy-community.org/portal/page/portal/1ED59E8950B46D4CE053C92FA8C095CB>

пояснюється накопиченими раніше проблемами, які неможливо вирішити за короткий проміжок часу.

Як приклад довготривалих наслідків неефективної політики – однією з основних проблем Державного бюджету України є збитковість найбільшої в країні енергетичної компанії – Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» – чистий збиток НАК «Нафтогаз України» у 2015 році становив 25,096 млрд грн – прибутковою у 2015 році була тільки операційна діяльність НАК «Нафтогаз України» (4,549 млрд грн) [3]. Ще один приклад таких проблем – обсяг перехресного субсидування в галузі електроенергетики в 2014 році склав 40,825 млрд грн [4], який має зменшуватися в міру приведення цін для всіх категорій споживачів до економічно обґрунтованого рівня.

Прикладом успішної політики на шляху до створення ринкових умов служить досягнутий в 2015 році рівень диверсифікації в галузі постачання природного газу в Україну. Згідно даних Держстату України [5] залежність від Російської Федерації (РФ) за підсумками 12 місяців 2015 року знижена до 37,3 %, що у порівнянні з даними за 2014 рік (74,2 %) є великим кроком до лібералізації ринку природного газу в Україні. При цьому, у 2015 році середньорічна ціна природного газу із РФ склала 273,16 дол. США за 1000 м³, а середньорічна ціна природного газу із країн Європи в 2015 році склала 274,25 дол. США за 1000 м³, що є прийнятним співвідношенням, враховуючи ризики залежності від монопольного постачальника. В частині диверсифікації постачання природного газу в Україну та інтеграції до

---

³ Окрема фінансова звітність станом на та за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року. [Електронний ресурс] - Публічне акціонерне товариство «Національна акціонерна компанія «НАФТОГАЗ УКРАЇНИ». – 63 с. – Режим доступу: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/Naftogaz15_fsu_Stand_Alone_with_signatures.pdf чи <http://www.naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/C4775D2495121A4AC2257AD90051F66D?OpenDocument&Expand=1&>

⁴ Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2014 році. Затверджений Постановою НКРЕКП № 971 від 31.03.2015 [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. – 2015. – 206 с. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/?id=11895> або http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2014.pdf

⁵ Статистична інформація / Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність / Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

європейських ринків залишається стратегічно важливим реалізація проекту будівництва магістрального газопроводу-інтерконектора «Дроздовичі – Більче-Волиця». В будь-якому разі, збільшення кількості незалежних постачальників природного газу в Україну в рамках реалізації положень «третього енергетичного пакету» сприятиме надійності постачань та зростанню конкуренції на цьому ринку [6].

Передумовою цих процесів в галузі газопостачання було прийняття Закону України «Про ринок природного газу», який набрав чинності з 01.10.2015 року, але все ще існує проблема з прийняттям всіх відповідних підзаконних нормативно-правових актів та досягненням прийнятних для всіх учасників ринку умов [7]. Зокрема, Закон України «Про ринок природного газу» станом на березень 2016 року можливо для зменшення корупційних ризиків та надмірного втручання у господарську діяльність суб'єктів ринку природного газу рекомендувати доопрацювати – залишити для Регулятора (НКРЕКП) тільки методичну та моніторингову функції, надавши суб'єктам ринку право самостійно проводити розрахунок тарифів та цін за методикою розробленою Регулятором (НКРЕКП) та право суб'єктам ринку природного газу самостійно оприлюднювати у встановленому Законом порядку тарифи та ціни із складовими їх розрахунку.

Важливим законопроектом для стабільної роботи НКРЕКП є зареєстрований у Верховній Раді України проект № 2966-д «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг». Важливим є узгодження текстів законопроекту № 2966-д з текстом Закону України «Про ринок природного газу» та законопроектом № 4196 «Про ринок електричної енергії України» з

---

⁶ Зростання поставок газу з ЄС пов'язане з виходом на ринок двох західних трейдерів – голова «Нафтогазу України» [Електронний ресурс] // НАК «Нафтогаз України». – 28.09.2015. – Режим доступу: <http://www.naftogaz-europe.com/article/ua/rostopstavokgazaizes>

⁷ Уніговський Л. Газовий ринок України. Проблеми розвитку. [Електронний ресурс] // Л. Уніговський, В. Котляревський / Доповідь на Науково-практичній конференції «Державна енергетична політика в рамках приєднання України до Енергетичного Співтовариства», 02 грудня 2015 року, м. Київ, Україна. – 2015. – 12 с. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_table/1202_Pr6.pdf або <http://www.niss.gov.ua/articles/2078/>

метою уникнення дублювань положень.

Найкращим варіантом зменшення залежності від зовнішнього постачальника природного газу є нарощування внутрішнього видобутку. За підсумками 2015 року [⁸] в Україні відбулось зменшення видобутку природного газу на 3,1 %, що обумовлено об'єктивними причинами, про які йшлося в [1]. З цього приводу важливо зауважити на дискримінаційній ціні на природний газ власного видобутку ПАТ «Укргазвидобування», яка відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 758 від 1 жовтня 2015 року «Про затвердження Положення про покладення спеціальних обов'язків на суб'єктів ринку природного газу для забезпечення загальносупільних інтересів у процесі функціонування ринку природного газу (відносини у перехідний період)» до 31 березня 2016 року становила 1590 грн за 1000 м³, що є недостатнім для інвестування [⁹, с. 227] у розвиток видобутку та оновлення технологій. Існує також Постанова НКРЕКП № 502 від 03.03.2015 р. «Про встановлення ціни на товарний природний газ власного видобутку для ПАТ «Укргазвидобування»», де відповідно до пункту 1 цієї постанови установлюється ціна на товарний природний газ власного видобутку для Публічного акціонерного товариства «Укргазвидобування» в розмірі 1590,00 грн за 1000 м³ (без урахування ПДВ). Така ціна не дозволить наростити видобуток природного газу найбільшій газовидобувній компанії, якою є ПАТ «Укргазвидобування», і погіршить ситуацію щодо залежності від зовнішнього постачання природного газу в Україні. Слід зауважити, що Постанова НКРЕКП № 502 від 03.03.2015 р. має бути скасована як така, що суперечить статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», який набрав чинності з 01.10.2015 року.

Непрозорим залишається механізм ціноутворення, відповідно до якого ціна на природний газ власного видобутку ПАТ «Укргазвидобування» у

---

⁸ Статистичний бюлетень. Виробництво промислової продукції за видами в Україні за січень-грудень 2015 року. [Електронний ресурс] – Київ: Державна служба статистики України, 2016. – 223 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

⁹ Resources to Reserves. 2013. Oil, Gas and Coal Technologies for the Energy Markets of the Future. – IEA: International Energy Agency, 2013. – 268 p.

період з 01.10.2015 року по 31.03.2016 року відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 758 від 1 жовтня 2015 року трансформувалася із 1590,00 грн за 1000 м³ (без урахування ПДВ) у 3600 грн за 1000 м³ чи у 7188 грн за 1000 м³, навіть із врахуванням податків та частки імпортованого природного газу та природного газу від інших виробників. Враховуючи суттєві корупційні ризики внаслідок значної різниці цін (7188/1590), широкий суспільний резонанс даного питання (тарифний Майдан та інше), публічне оприлюднення цього механізму ціноутворення зніме багато політичних проблем та соціальне напруження у суспільстві.

Прийняття наприкінці 2015 року законопроекту № 3688 у вигляді Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» (набрав чинності з 01.01.2016 року) дозволило знайти компромісний варіант щодо наповнення державного бюджету та забезпечення умов для нарощування видобутку вуглеводнів за рахунок встановлення компромісних величин ставок рентної плати.

Приведення Податкового Кодексу України у відповідність з Законом України «Про ринок природного газу» є ще незакінченим процесом. Наприклад, було прийнято законопроект № 3073 у вигляді Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення передумов для нової моделі ринку природного газу та забезпечення стабільності розрахунків підприємств енергетичної галузі» (набрав чинності з 01.01.2016 року). Крім того, було прийнято законопроект № 3074 у вигляді Закону України «Про внесення зміни до Митного кодексу України щодо створення передумов для нової моделі ринку природного газу» (набрав чинності з 01.04.2016 року), де змінюється процедура митного оформлення природного газу. Паралельно з цим була прийнята Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг № 3158 від 29.12.2015 року (набрала чинності з 01 січня 2016 року) «Про встановлення тарифів для ПАТ «Укртрансгаз» на послуги

транспортування природного газу транскордонними газопроводами для точок входу і точок виходу», в якій встановлюються тарифи на транзит природного газу територією України у відповідності з Законом України «Про ринок природного газу».

В результаті прийняття цих документів встановлюється невизначеність у вигляді неузгодженості нинішньої редакції Податкового кодексу України (стаття 189.16) [¹⁰], Постанови НКРЕКП № 3158 від 29.12.2015 року [¹¹] та змінами до Митного кодексу в частині транзиту природного газу з 01.04.2016 [¹²] та в період з 01.01.2016 по 01.04.2016 – в результаті виникає невизначеність щодо механізму сплати за транзит природного газу територією України у вказані періоди часу, що може негативно відобразитися на вирішенні спору у Міжнародному арбітражному суді Стокгольма при розгляді позову проти компанії «Газпром». Тому, потрібно якомога скоріше узгодити Податковий кодекс України, Митний кодекс України та Постанову НКРЕКП № 3158 від 29.12.2015 року.

Щодо впливу змін у нормативно-правові акти, то слід особливо увагу звернути на стабільність Податкового та Митного кодексів України. Так, Податковий кодекс України від моменту офіційного оприлюднення в 2011 році змінювався 102 рази, в тому числі у 2015 році – 23 рази. Митний кодекс від моменту офіційного оприлюднення в 2012 році змінювався 27 разів, в тому числі у 2015 році – 5 разів. Ведення бізнесу, в тому числі в галузі енергетики, в таких нестабільних умовах характеризується підвищеними фінансовими ризиками, тому потрібно забезпечити довгострокову стабільність цих нормативно-правових актів.

---

¹⁰ Податковий кодекс України [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 22.03.2016. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

¹¹ Постанова від 29.12.2015 № 3158 «Про встановлення тарифів для ПАТ «Укртрансгаз» на послуги транспортування природного газу транскордонними газопроводами для точок входу і точок виходу». [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, 31.12.2015. – 2 с. – Режим доступу <http://www.nerc.gov.ua/?id=18635>

¹² Закон України «Про внесення зміни до Митного кодексу України щодо створення передумов для нової моделі ринку природного газу» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 22.03.2016. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994-19>

Уваги потребує внутрішній ринок нафти та нафтопродуктів, в зв'язку з чим стабілізація відносин та налагодження діалогу держави з ПАТ «Укрнафта», має велике значення для збереження нафтовидобувної, переробки газового конденсату, нафтопереробної галузей України [13; 14, 15]. Останнє пов'язано з тим, що без вітчизняного видобутку нафти та газового конденсату збереження потужностей з переробки газового конденсату та нафти в Україні буде економічно не вигідно [16, с. 215], що обумовлено відсутністю логістичних переваг у порівнянні з сусідніми країнами при використанні сировини неросійського походження та наявністю єдиного митного тарифу для країн Євразійського економічного союзу нульового чи суттєво нижчого за аналогічний митний тариф для України [17] – відсутність переваг при використанні російської сировини у порівнянні з країнами Євразійського економічного союзу, в яких існують потужні експортно-орієнтовані заводи. Зниження рентних платежів на видобуток нафти може позитивно відобразитися на збереженні обсягів видобутку нафти в Україні в умовах низьких цін на нафту на світових ринках.

На ринку нафтопродуктів відбувається зростання залежності України від імпорту з часткою РФ в діапазоні 18-23 % та Білорусі – в діапазоні 44-48 %. При цьому, варто враховувати залежність Білорусі від імпорту нафти із РФ на рівні > 90 %. Нинішня тенденція щодо перетворення українських нафтопереробних заводів у великі нафтобази є низькоефективним використанням наявних потужностей з переробки. Для

---

¹³ ПАТ «Укрнафта» виплатило дивіденди за 2014 рік НАК «Нафтогаз України». Гроші в повному обсязі і вчасно надійшли до державного бюджету [Електронний ресурс] // ПАТ «Укрнафта». – 02.10.2015. – Режим доступу: http://www.ukrناfta.com/ua/media/press_releases/show/87

¹⁴ 28 березня планується засідання наглядової ради ПАТ "Укрнафта". – 22 березня 2016. – Режим доступу: http://www.ukrناfta.com/ua/media/press_releases/show/131

¹⁵ ПАТ «Укрнафта» ініціює обговорення змін оподаткування видобутку нафти. – 23 березня 2016. – Режим доступу: http://www.ukrناfta.com/ua/media/press_releases/show/133

¹⁶ Стан і перспективи розвитку нафтогазового комплексу України. / І.М. Карп, Д.О. Єгер, Ю.О. Зарубін, Л.М. Уніговський та ін. – Київ: вид. «Наукова думка», 2006. – 310 с.

¹⁷ Єдиний таможенний тариф Євразійського економічного союзу. Утвержден Решением Совета Евразийской экономической комиссии от 16 июля 2012 года № 54 [Електронний ресурс] // Евразийская экономическая комиссия. – станом на 14.11.2015. – Режим доступу: <http://eec.eaeunion.org/ru/act/trade/catr/ett/Pages/default.aspx> або <http://eec.eaeunion.org/ru/act/trade/catr/ett/Documents/ett27%2002.10.2015.pdf>

зменшення залежності від зовнішнього постачання нафтопродуктів в Україну на нинішньому етапі в умовах напружених відносин з РФ потрібно максимально завантажити Кременчуцький нафтопереробний завод. В частині модернізації первинними мають бути питання збільшення глибини переробки вітчизняної нафти, тому що від початку українські нафтопереробні заводи будувалися з орієнтацією на виробництво значних обсягів мазуту, що в нинішніх умовах є низькопривабливим. Збільшення видобутку української нафти додатково сприятиме збільшенню завантаженості українських нафтопереробних заводів.

Загальновідомими є проблеми відносно низької якості українського вугілля та складнощі його видобутку [18]. У вугільній галузі існує проблема недостатності коштів на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції [19; 20; 21]. Для вирішення цих проблем та запровадження ринкових механізмів при закупівлі, в тому числі, українського вугілля потрібно активізувати роботу над законопроектом «Про ринок вугільної продукції» [22], розміщеному на інтернет-сторінці Міністерства енергетики та вугільної промисловості України та Програмою розвитку галузі до 2020 року [20].

Неменші проблеми з впровадженням ринкових умов в галузі енергетики України на нинішньому етапі є в електроенергетиці. Тому, потрібно прискорити прийняття розробленого Міністерством енергетики та вугільної промисловості України проекту Закону України «Про ринок

---

¹⁸ Мінеральні ресурси України та світу на 01.01.2008 р. – Київ: Державне науково-виробниче підприємство «Геоінформ України», 2009. – 602 с.

¹⁹ Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 22.03.2016. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80-19/>

²⁰ Для розв'язання проблем шахтарів необхідно ухвалити комплексну програму реформування вугільної галузі, – Володимир Демчишин [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 22.03.2016. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248909641&cat_id=244277212

²¹ Цены и статистика. Уголь. // Энергобизнес. – 2016. - № 6/946. – С. 38-42.

²² Повідомлення про оприлюднення проекту регуляторного акта – проекту Закону України «Про ринок вугільної продукції» [Електронний ресурс] // Міністерство енергетики та вугільної промисловості України. – 01.02.2016. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245086485&cat_id=167475 або <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245086454>

електричної енергії України», який відповідає вимогам «третього енергетичного пакету» і внесений на розгляд у Верховну Раду України під номером № 4196.

Додатково потрібно забезпечити розробку та вчасне прийняття відповідних підзаконних нормативно-правових актів, зокрема Кодексу системи передачі та Кодексу систем розподілу, розробка яких передбачена частиною 4 статті 21 законопроекту № 4196 (проекту Закону України «Про ринок електричної енергії України»).

Для прискорення повноцінної інтеграції ОЕС України до європейської мережі з технологічної точки зору потрібно вже зараз розпочинати переведення функціонування ОЕС України на стандарти ENTSO-E (ENTSO-E Network Code) [23]. Дослідження щодо можливості синхронного об'єднання Української та Молдовської енергосистем з ENTSO-E успішно здійснюється на рівні Міністерства енергетики та вугільної промисловості України (основний виконавець – ДП НЕК «Укренерго») у взаємодії з європейськими партнерами [24]. Виконання цього дослідження є обов'язковою умовою для будь-якого претендента на підключення до європейської синхронної зони. Основною метою такого дослідження є визначення та розробка заходів, які мають унеможливити негативний вплив потенційного учасника синхронної зони (ОЕС України) на фактичні умови роботи всіх дійсних учасників паралельної роботи (європейських енергосистем ENTSO-E). При чому, відповідальність за проведення аналізу та підготовку висновків зазначених досліджень покладено виключно на операторів системи передачі – дійсних членів ENTSO-E.

Завершення в 2015 році будівництва ЛЕП 750 кВ «Рівненська АЕС – ПС Київська» значно знизило залежність української Об'єднаної

---

²³ SGCG/M490/G_Smart Grid Set of Standards. Version 3.1. (SGCG/M490/G – version 3.1). – CCMC: CEN-CENELEC-ETSI Smart Grid Coordination Group, Oct 31th 2014. – 259 p.

²⁴ Триває дослідження можливості синхронного об'єднання Української та Молдовської енергосистем з ENTSO-E [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 16 лютого 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=2396>

енергосистеми (ОЕС) України від перетоків електроенергії із РФ [²⁵; ²⁶; ²⁷; ²⁸], дозволило зняти обмеження на видачу потужності Хмельницької АЕС та Рівненської АЕС в обсязі 700 МВт, що значно покращить надійність постачання електроенергії до центральної частини ОЕС України (Київська, Черкаська, Житомирська, Чернігівська області та м. Київ). Наступним, не менш важливим проектом для покращення надійності та ефективності функціонування ОЕС України, є будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська [²⁹; ³⁰].

Урядом України розпочато процес приведення цін та тарифів до економічно обґрунтованого рівня, що є необхідною умовою у процесі інтеграції до Європейського Союзу (ЄС), є позитивним сигналом для інвесторів в галузь енергетики і може сприяти надходженню інвестицій у майбутньому в разі послідовності, прозорості та невідворотності ринкових перетворень. Інвестиційна привабливість проектів в галузі енергетики України значною мірою визначається міжнародними рейтингами, які, в свою чергу, залежать в значній мірі від ефективності діяльності великих українських енергетичних компаній.

Завдяки процесу приведення цін та тарифів до економічно обґрунтованого рівня у 2015 році вдалося у 3,6 разу знизити рівень

²⁵ Монтаж переходу ПЛ 750 кВ «Рівненська АЕС – ПС Київська» через лінію ХАЕС-ЧАЕС завершено, імпорт електроенергії з РФ припинено [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 13 листопада 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=1804>

²⁶ Спорудження ПЛ 750 кВ «РАЕС - ПС Київська» - на фінальній стадії [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 28 жовтня 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=1634&urlNews=/pages/ua/750kvrivnekyivhig hvoltagelineconstructionproject.aspx>

²⁷ ПЛ 750 кВ «Рівненська АЕС – ПС «Київська» введено в експлуатацію [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 21 грудня 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=2169>

²⁸ Голова «Укренерго»: Україна може збільшити експорт електроенергії. [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 21 березня 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=2506>

²⁹ Загальне повідомлення про закупівлю. Проект «Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська» [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 16 лютого 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=2399&urlNews=/pages/ua/750kvzaporizhzhia kakhovskalineproject.aspx>

³⁰ Триває будівництво ПС 750 кВ Каховська та ПЛ 750 кВ ЗАЕС – Каховська [Електронний ресурс] // ДП Національна енергетична компанія «Укренерго». – 24 лютого 2016. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/Pages/ua/DetailsNew.aspx?nID=2426>

збитковості Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» у порівнянні з 2014 роком [3]. В електроенергетиці вдалося досягти зниження на 17,6 % темпів зростання обсягів перехресного субсидування – у 2015 році обсяг дотаційних сертифікатів для компенсації втрат від здійснення постачання електричної енергії за регульованим тарифом становив понад 43 млрд грн [³¹]. Помірні успіхи на шляху подолання субсидування, не дивлячись на підняття тарифів, пояснюються послабленням національної валюти та відповідним зростанням цін.

Час, який існує для проведення ринкових перетворень, визначається станом зношеності основних фондів галузі енергетики, можливістю продовження терміну їх експлуатації. На нинішньому етапі у випадку України величина цього часу, при умові продовження політики економічно необґрунтованих тарифів, знаходиться в діапазоні 5-10 років в залежності від конкретних об'єктів галузі енергетики. Наприклад, в ядерній галузі рівень цін на електроенергію вироблену АЕС [³²] ставить під питання можливість вчасного розрахунку за міжнародними кредитами, не дозволяє накопичувати кошти на спеціальному рахунку для зняття з експлуатації енергоблоків українських АЕС [³³; ³⁴; ³⁵], що у майбутньому загрожуватиме стану радіаційної та ядерної безпеки в Україні або надмірним навантаженням на державний бюджет.

---

³¹ Звіт про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання сферах енергетики та комунальних послуг, у 2015 році. Затверджений Постановою НКРЕКП 31 березня 2016 року № 515 [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. – 2016. – 253 с. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/?id=11895> або http://www.nerc.gov.ua/data/filearch/Catalog3/Richnyi_zvit_2015.pdf

³² Функціонування ОРЕ --> Аналіз цін в ОРЕ [Електронний ресурс] // ДП «Енергоринок». – Режим доступу: <http://www.er.gov.ua/doc.php?c=5>

³³ Бегун С.В. Пріоритети розвитку ядерної енергетики в Україні / С.В. Бегун // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №2(27). – С. 81-89.

³⁴ Книга запитань-відповідей щодо продовження терміну експлуатації енергоблоку №1 Южно-Української АЕС. – Київ: Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, 2012. – 43 с.

³⁵ Звіт про публічне громадське обговорення проекту рішення Державної інспекції ядерного регулювання України стосовно переоформлення ліцензії серії ЕО № 000064 на право здійснення діяльності експлуатуючої організації ДП «НАЕК «Енергоатом» на етапі життєвого циклу «експлуатація ядерних установок Южно-Української АЕС» в зв'язку з можливим продовження експлуатації ядерної установки енергоблоку № 1 Южно-Української АЕС. – Київ: Державна інспекція ядерного регулювання України, 2013. – 81 с.

Рівень цін на електроенергію вироблену ГАЕС та ГЕС [32; ³⁶; ³⁷] проявляється у затягуванні будівництва та гальмуванні розвитку, при тому, що саме збільшення ролі ГЕС та ГАЕС, особливо ГАЕС, дозволяє значно покращити стабільність роботи ОЕС України за рахунок високої маневреності по потужності, зменшивши витрати на приведення ОЕС України до стандартів ENTSO-E. Наявний рівень цін на електроенергію вироблену на вугільних ТЕС [32; ³⁸; ³⁹] дозволяє покривати операційні витрати і проводити поступову модернізацію енергоблоків ТЕС з продовженням терміну їх експлуатації тільки при умові закупівлі українського енергетичного вугілля за економічно необґрунтованою ціною, що є дискримінаційним по відношенню до української вуглевидобувної галузі.

Таким чином, наявні тарифи у всіх галузях електроенергетики не дають можливості успішно розвивати електрогенерацію в Україні і загрожують стабільності роботи ОЕС України у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

Зростання обсягів субсидування населення, що супроводжує підняття цін та тарифів до економічно обґрунтованого рівня, обмежене встановленими соціальними стандартами, не є спотворенням ринкових механізмів, а відображає низький рівень доходів громадян. Так, у 2014 році величина субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот складала 8,863 млрд грн – у 2015 році

---

³⁶ Бегун С.В. Уточнений цифровий і текстовий матеріал статті Бегун С.В. «Виклики та пріоритети розвитку гідроенергетики в Україні» // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 3(28). – С. 70–77 / С.В. Бегун // Стратегічні пріоритети. – 2015. – №3(36). – С. 154.

³⁷ Бегун С.В. Виклики та пріоритети розвитку гідроенергетики в Україні / С.В. Бегун // Стратегічні пріоритети. – 2013. – №3(28). – С. 70-77.

³⁸ Цены и статистика. Электроэнергетика. // Энергобизнес. – 2016. - № 4/944. – С. 39-44.

³⁹ Projected Costs of Generating Electricity. 2010 Edition (with errata). – OECD/IEA: International Energy Agency, 2010. – 216 p.

величина аналогічної субвенції склала 18,414 млрд грн. Урядом України у 2015 році розроблений механізм надання субсидій [⁴⁰; ⁴¹; ⁴²; ⁴³], який дозволяє з дотриманням принципів соціальної справедливості обмежити зростання обсягів субсидування соціально вразливих верств населення та повністю позбутися перехресного субсидування після приведенні цін та тарифів для всіх споживачів до економічно обґрунтованого рівня.

Враховуючи важливість диверсифікації постачання ядерного палива на українські АЕС в умовах напружених відносин з РФ, важливо проводити процес розширення використання ядерного палива виробництва компанії Westinghouse послідовно та неупереджено, узгоджуючи обсяги постачання з технологічними можливостями заводів компанії Westinghouse. Потрібно враховувати важливість впровадження цього проекту не тільки для України, але і для країн ЄС, де експлуатуються ядерні реактори типу ВВЕР-1000 [⁴⁴].

З технологічної точки зору дуже важливим для стабільної незалежної від РФ роботи української атомної енергетики є реалізація проекту Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (ЦСВЯП) [⁴⁵; ⁴⁶; ⁴⁷]. Побудова ЦСВЯП зменшить величину імпорту

---

⁴⁰ Постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 28 лютого 2015 р. «Про удосконалення порядку надання житлових субсидій» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 05.04.2016. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/106-2015-%D0%BF/>

⁴¹ Постанова Кабінету Міністрів України № 848 від 21 жовтня 1995 р. «Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 05.04.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-95-%D0%BF/>

⁴² Постанова Кабінету Міністрів України № 409 від 6 серпня 2014 р. «Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 05.04.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF/>

⁴³ Постанова Кабінету Міністрів України № 1156 від 27 липня 1998 р. «Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії» [Електронний ресурс] // База даних законодавства. – Верховна Рада України. – станом на 05.04.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1156-98-%D0%BF/>

⁴⁴ Electric Company будет поставлять чешской CEZ AS топливные сборки для АЭС «Темелин» [Електронний ресурс] // Прес-центр ДП НАЕК «Енергоатом». – 11.03.2016. – Режим доступу: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/press/nnegc/45014-electric_company_budet_postavlyat_cheshskoyi_cez_as_toplivnye_sborcki_dlya_aes_temelin/

⁴⁵ Бегун С. Навіщо потрібне централізоване сховище відпрацьованого ядерного палива (Закінчення) / С. Бегун, В. Бегун. // Пожежна та техногенна безпека. – 2014. – № 10(13), жовтень. – С. 30–31.

⁴⁶ Бегун С. Навіщо потрібне централізоване сховище відпрацьованого ядерного палива (Продовження) / С. Бегун, В. Бегун. // Пожежна та техногенна безпека. – 2014. – № 9(12), вересень. – С. 23–25.

послуг із РФ за рахунок відсутності виплат за зберігання та переробку українського відпрацьованого ядерного палива у РФ.

Щодо будівництва енергоблоків № 3 та № 4 Хмельницької АЕС, то вирішення цієї проблеми знаходиться на перетині виконання критеріїв наявності попиту, виконання умов ядерної безпеки, можливості видачі потужності та економічної ефективності. Варіант будівництва даних енергоблоків за технологією ВВЕР-1000 компанією Skoda JS не дозволяє зменшити залежність української ядерної енергетики від російських ядерних технологій та російського капіталу [48; 49]. Варіант будівництва енергоблоків ХАЕС № 3 та № 4 з орієнтацією на експорт електроенергії у Польщу не підтверджується прогнозними оцінками щодо наявності стійкого попиту на імпорту електроенергію у Польщі [50], що додатково підтверджується припиненням (заморожуванням) реалізації аналогічного проекту у РФ (Балтійської АЕС).

При плануванні державної політики щодо розвитку ринків вуглеводнів, включаючи розвиток відповідних ринків надання послуг із транзиту, потрібно враховувати дії окремих країн та Європейського Союзу в цілому, що спрямовані на зменшення залежності від постачання енергоресурсів із РФ шляхом диверсифікації. Зокрема це стосується нафти – збільшення частки Саудівської Аравії та очікуваний вихід Ірану на ринки ЄС [51; 52; 53]; та природного газу – будівництво терміналів з регазифікації зрідженого

---

⁴⁷ Бегун С. Навіщо потрібне централізоване сховище відпрацьованого ядерного палива (Початок) / С. Бегун, В. Бегун. // Пожежна та техногенна безпека. – 2014. – № 8(11), серпень. – С. 10–11.

⁴⁸ ŠKODA JS a.s. Company Profile. [Електронний ресурс] // ŠKODA JS a.s.. – Станом 22.03.2016. – Режим доступу: <http://www.skoda-js.cz/en/about-company/company-profile.shtml>

⁴⁹ ПАО ОМЗ. О компании. История [Електронний ресурс] // ПАО ОМЗ. – Станом на 22.03.2016. – Режим доступу: <http://www.omz.ru/about/history>

⁵⁰ EU Energy, Transport and GHG Emissions. Trends to 2050. Reference Scenario 2013. – Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2014. – 169 p. – ISBN 978-92-79-33728-4

⁵¹ European Commission > Energy > Statistics > Eu crude oil imports. Volumes and prices for monthly and cumulative crude oil imports by country of origin (2013-2014) [Електронний ресурс] // European Commission Directorate-General for Energy. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/energy/en/statistics/eu-crude-oil-imports> або http://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_crude_oil_imports_extra_eu_country_of_origin.zip

⁵² РФ считает вызовом выход Саудовской Аравии на нефтяной рынок Европы [Електронний ресурс] // REUTERS. – 14.10.2015. – Режим доступу: <http://ru.reuters.com/article/businessNews/idRUKCN0S80P320151014?pageNumber=2&virtualBrandChannel=0>

⁵³ Iran's exports potential to rise by 1 mn bpd after sanctions lifted [Електронний ресурс] // Islamic Republic News Agency. – 27/09/2015. – Режим доступу: <http://www.irna.ir/en/News/81775360/>

природного газу (LNG), альтернативних маршрутів газопроводів і газопроводів-інтерконекторів в межах ЄС [⁵⁴54; ⁵⁵].

В умовах політики інтеграції до ЄС, зменшення внутрішнього споживання природного газу в Україні та очікуваного імовірного зменшення обсягів транзиту, слід максимально використати можливості українських підземних сховищ газу (ПСГ). В країнах ЄС є власні ПСГ, але, додаткове залучення вільних об'ємів українських ПСГ для тимчасового зберігання природного газу для країн ЄС дозволило б збільшити обсяги доступних запасів природного газу в європейських ПСГ для потреб ЄС на 12-19 % (за рахунок максимального використання українських ПСГ), що є суттєвою величиною, а відповідні вхідні та вихідні потоки природного газу дозволять завантажити українську газотранспортну систему.

Важливим питанням залишається забезпечення переходу на облік природного газу за його енергетичною цінністю, що, окрім гармонізації з правилами у ЄС, дозволить уникнути значної кількості корупційних схем. Але, досі невирішеним є питання забезпечення такого обліку у всіх вузлових точках української ГТС в режимі реального часу, а не фрагментарний відбір проб, який створює значні корупційні ризики і не придатний для української ГТС, тому що в українській ГТС є багато точок входу та утруднена побудова централізованих заводів для приведення якості транспортованого природного газу до стандартизованого складу. Відносно дешевим варіантом вирішення цього питання може бути запровадження потокових газових калориметрів [⁵⁶].

Успішність виконання Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 року схваленого Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1228-р від 25 листопада 2015 р. «Про Національний план дій з

---

⁵⁴ European Commission > Energy > Energy infrastructure > Map viewer. Projects of common interests – Interactive map [Електронний ресурс] // European Commission. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/transparency_platform/map-viewer/

⁵⁵ LNG Map [Електронний ресурс] // Gas Infrastructure Europe. – Режим доступу: <http://www.gie.eu/index.php/maps-data/lng-map>

⁵⁶ Дудолад О.С. Заходи з переходу на облік природного газу за його енергетичною цінністю [Електронний ресурс] / О.С. Дудолад // Доповідь на засіданні Круглого Столу «Пріоритетні напрями реалізації державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки», 25 грудня 2012 року, м. Київ. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2012_table/Pr4_25_12_2012.pdf

енергоефективності на період до 2020 року» залежатиме, в першу чергу, від економічної привабливості діяльності з впровадження заходів з енергоефективності, яка, в свою чергу, залежить від рівня цін на енергію, енергоносії та послуги з постачання енергії. Значно спростить формальну частину цих процесів застосування прийнятих у 2015 році Закону України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» та Постанови Кабінету Міністрів України № 845 від 21 жовтня 2015 р. «Про затвердження Примірного енергосервісного договору». Додатково сприятиме впровадженню заходів з енергоефективності встановлення лічильників теплової енергії (індивідуальних або будинкових) у всіх побутових споживачів теплової енергії та встановлення індивідуальних чи будинкових лічильників природного газу у всіх побутових споживачів природного газу, що також зменшить величину неконтрольованих потоків енергії та енергоносіїв.

Розвиток відновлюваної енергетики України визначається «Національним планом дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року» затвердженим Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 902-р. Відсутність в Україні стратегії розвитку відновлюваних джерел енергії для сценарію довготривалого періоду низьких цін на енергоносії на світовому ринку загрожує вчасному досягненню відповідних встановлених цільових показників, що пов'язано з неконкурентоздатністю ряду технологій у вказаних умовах [⁵⁷]. Додатково, в рамках євроінтеграційних процесів потрібно забезпечити відповідність розвитку відновлюваної енергетики України Директиві ЄС 2009/28/ЄС.

Закритість інформації у галузі енергетики України не сприяє подоланню корупційних явищ в економіці України, зменшує інвестиційну привабливість галузі енергетики і є одною з головних причин занепаду галузі

---

⁵⁷ Бегун С.В. Розвиток біоенергетики в Україні: застосування досвіду ЄС. Аналітична записка. [Електронний ресурс] // С.В.Бегун. – К.: НІСД, 2015. – (Сер. «Національна безпека», № 28). – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2068/>

енергетики через неможливість громадського контролю за діяльністю в галузі. На вирішення частини вказаних проблем направлено впровадження системи закупівель PROZORRO у державних енергокомпаніях, публікація першого звіту з Ініціативи прозорості видобувних галузей та розробка проекту Закону України «Про розкриття інформації у видобувних галузях» [⁵⁸].

Висновки та пропозиції

1. В Україні домінують адміністративні методи управління в галузі енергетики і гальмується перехід до ринкових умов, зокрема в галузі електроенергетики та газопостачання. Це частково пояснюється накопиченими раніше проблемами, які неможливо вирішити за короткий проміжок часу. Для розвитку ринкових відносин в галузі енергетики важливо:

- прийняти нормативно-правові акти спрямовані на впровадження ринкових реформ в галузі енергетики, зокрема законопроекти: «Про ринок електричної енергії України»; «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг»; «Про ринок вугільної продукції»; «Про розкриття інформації у видобувних галузях»;

- усунути неузгодженості нинішньої редакції Податкового кодексу України (стаття 189.16), Постанови НКРЕКП № 3158 від 29.12.2015 року та змінами до Митного кодексу в частині транзиту природного газу (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 12, ст.136) з 01.04.2016 та в період з 01.01.2016 по 01.04.2016;

- скасувати Постанову НКРЕКП № 502 від 03.03.2015 «Про встановлення ціни на товарний природний газ власного видобутку для ПАТ «Укргазвидобування»» як таку, що суперечить статті 11 Закону України «Про ринок природного газу», який набрав чинності з 01.10.2015 року.

---

⁵⁸ Моніторинг прогресу реформ. Звіт за 2015 рік. [Електронний ресурс]. - Київ: Національна Рада Реформ. Проектний офіс, 12 лютого 2016. - 104 с. - Режим доступу: http://reforms.in.ua/sites/default/files/upload/broshura_a4_ukr.pdf

- залишити для Регулятора (НКРЕКП) тільки методичну та моніторингову функції, надавши суб'єктам ринку право самостійно проводити розрахунок тарифів та цін за методикою розробленою Регулятором (НКРЕКП) та право суб'єктам ринку самостійно оприлюднювати у встановленому Законом порядку тарифи та ціни із складовими їх розрахунку, що врахувати при вдосконаленні Закону України «Про ринок природного газу» та при роботі над законопроектами «Про ринок електричної енергії України» і «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг».

2. Криміналізація та корумпованість енергетичної сфери обумовлені, в першу чергу, нестачею та відсталістю засобів обліку та контролю якості (особливо в сфері газопостачання), що сприяє існуванню неконтрольованих потоків енергії та енергоресурсів. Для зменшення величини неконтрольованих потоків енергії та енергоносіїв потрібно встановити:

- Потокові газові калориметри, які будуть працювати в режимі реального часу у всіх вузлових точках української ГТС.

- Лічильники теплової енергії (індивідуальні або будинкові) у всіх побутових споживачів теплової енергії.

- Індивідуальні чи будинкові лічильники природного газу у всіх побутових споживачів природного газу.

3. Пріоритетними напрямками розвитку інфраструктури української енергетики є наступні проекти:

- Будівництво повітряної лінії 750 кВ Запорізька АЕС – Каховська;

- Будівництво магістрального газопроводу-інтерконектора «Дроздовичі – Більче-Волиця»;

- Будівництво Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива (ЦСВЯП) українських АЕС.

4. Додаткове залучення вільних об'ємів українських ПСГ для тимчасового зберігання природного газу для країн ЄС, що дозволить збільшити обсяги доступних запасів природного газу в європейських ПСГ

для потреб ЄС на 12-19 % (за рахунок максимального використання українських ПСГ), що є суттєвою величиною, а відповідні вхідні та вихідні потоки природного газу дозволять завантажити українську ГТС.

Відділ енергетичної та техногенної безпеки

(С. В. Бэгун)

№ 35, Серія « Національна безпека»